

Z ZAGADNIENÍ LEKSYKOLOGRAFII POLSKO-CHIŃSKIEJ

*Słownik to cierpliwy i nieznużony doradca,
towarzysz kształcenia się i kulturalnego życia,
kulturalnego obcowania z jakimkolwiek językiem¹.*

Leksykografia zajmuje się teorią i praktyką tworzenia słowników, techniką układania informacji w taki sposób, aby dostęp do nich był łatwy i wygodny. Odwołując się do etymologii (greckie *lexikón* ‘słownik’ i *gráphō* ‘pisać’), można ją zdefiniować po prostu jako naukę o pisaniu słowników. Aktualnie, w dobie Internetu, nowych mediów i komputeryzacji znaczenie tego pojęcia znacznie się poszerzyło – nie odnosi się ono już jedynie do tradycyjnych opracowań papierowych, ale również do pozycji *online*, programów komputerowych oraz aplikacji na urządzenia mobilne.

Uważa się, że leksykografia dwujęzyczna odgrywa szczególną rolę w komunikacji międzyjęzykowej, jest jednym z podstawowych elementów nauki języka obcego i korzystnie wpływa na rozwój kompetencji komunikacyjnej². Z badań związanych z preferencjami dotyczącymi słowników wynika, że użytkownik, mając do wyboru dwa typy słowników (jedno- i dwujęzyczne), mimo uznania tych pierwszych za lepsze, chętniej decyduje się na skorzystanie z pozycji bilingwalnych³. Wykorzystywane są one nie tylko w nauczaniu, ale również w translatoryce, handlu czy sektorze IT i stają się swoistym kompendium wiedzy na temat możliwości w zakresie ekwiwalencji⁴.

Liczba i objętość słowników dwujęzycznych w danej parze językowej jest uzależniona przede wszystkim od zapotrzebowania ich potencjalnych użytkowników, poziomu reprezentowanego przez dyscyplinę (w tym przypadku filologię) w kraju, jak również wzajemnych stosunków politycznych, społecznych, dyplomatycznych i kulturowych pomiędzy państwami, w których dane języki obowiązują. Relacje polsko-chińskie intensyfikują się, czego dowodem mogą być m.in. liczne porozumienia o współpracy i umowy, np. o strategicznym partnerstwie czy o współpracy

¹ S. Urbańczyk, *Słowniki – ich rodzaje i użyteczność*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1967, s. 3.

² T. Piotrowski, *Z zagadnień leksykografii*, Warszawa 1994, s. 156–157.

³ A. Grzeszak, *Jak korzystają ze słowników studenci małych filologii?* „Linguodidactica” 2015, t. 19, s. 65.

⁴ H. Bartwicka, *Archaizmy a leksykografia dwujęzyczna (na przykładzie słowników polsko-rosyjskich)*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Filologiczne. Filologia Rosyjska” 1986, z. 27, s. 31.

w dziedzinie turystyki. Szczególnie ważna z punktu widzenia naukowego kręgu sinologicznego jest umowa o wzajemnym uznawaniu dyplomów ukończenia studiów i tytułów zawodowych w szkolnictwie wyższym, ale nie mniej istotne są kwestie związane z gospodarką, jak uwzględnienie Polski na trasie Nowego Jedwabnego Szlaku, jak również swoisty boom na sinologię, nauki związane z Azją i biznes z Chinami. Rezultatem wzmożonej współpracy jest coraz większa liczba słowników polsko-chińskich i chińsko-polskich, które w ostatnich latach ukazały się w Polsce. Jednak wielu studentów oraz tłumaczy skłania się do korzystania z pozycji jedno- i dwujęzycznych chińsko-angielskich i angielsko-chińskich. Opracowania te mają bowiem dłuższą tradycję, są zdecydowanie obszerniejsze, a język angielski jest traktowany w dzisiejszym świecie jako pewnego rodzaju *lingua franca*. Najpopularniejszymi pozycjami wśród studentów sinologii są więc przede wszystkim słowniki anglojęzyczne⁵. Obserwuje się także odejście od tradycyjnych wydań książkowych i znaczny wzrost zainteresowania słownikami w formie aplikacji na telefon, pozycjami *online* i *offline*, jak również korpusami jedno- i dwujęzycznymi. Z przeprowadzonych w 2017 r. badań wynika, że spośród losowo wybranej grupy 50 studentów sinologii w Polsce i polonistyki w Chinach zaledwie 16% badanych sięga po pozycje papierowe⁶. Warto zatem zastanowić się, czy leksykografia polsko-chińska spełnia oczekiwania odbiorców, jakiego rodzaju pozycje możemy znaleźć na rynku polskim i jakie informacje powinien zawierać dobry słownik.

Warto na początku omówić problemy, które mogą pojawić się przy tworzeniu słownika w parze językowej język polski – język chiński. Przede wszystkim należy podkreślić, że języki te wywodzą się z dwóch różnych rodzin, a ich systemy są zróżnicowane praktycznie pod każdym względem, w tym leksykalno-semantycznym, co jest najistotniejsze z punktu widzenia leksykografii. Już na początku stawia to leksykografa przed problemem wyboru rodzaju tworzonego słownika – czy będzie to słownik znaków (字典 – *zìdiǎn*), czy też słownik wyrazów (词典 – *cídiǎn*). W języku chińskim pojedynczy znak może być zarówno morfemem leksykalnym, jak i słotwórczym, stanowić wyraz jednosylabowy, jak również wchodzić w relacje z innymi znakami, tworzyć wyrazy o wielosylabowej strukturze i różnorodnym znaczeniu⁷. Trudna jest zatem decyzja związana zarówno z typem słownika, jak i doбором haseł słownikowych.

⁵ Pisze o tym m.in. M. Achinger, *Nowoczesne metody tworzenia słowników polsko-chińskich i chińsko-polskich*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. Zhao Ganga, Beijing Foreign Studies University, 2017, s. 28. Potwierdzają to również moje obserwacje i doświadczenia.

⁶ *Ibidem*, s. 29.

⁷ K. Rum, *System pisma jako dodatkowe obciążenie kognitywne w nauce języka chińskiego* [w:] *Kognitywne obciążenia w nauce języka chińskiego*. Materiały pokonferencyjne (VI Międzynarodowa Konferencja Edukacyjna Ustroń/Gliwice 2011, Ustroń/Gliwice 2011, s. 2, <http://www.2011.konferencje-spnjo.polsl.pl/download/rum-k-kognitywne-obciazenia-w-nauce-jezyka-chinskiego.pdf> (dostęp: 20.05.2018).

Kwestią wielce kłopotliwą pozostaje również brak całkowicie korespondujących ekwiwalentów między tymi językami. Nawet tak powszednie i standardowe dla rodzimego użytkownika polskie słowo, jak ‘babcia’, nie ma swojego odpowiednika w języku chińskim. Dodatkowo słownik tego rodzaju ma być zestawieniem języków dwóch odmiennych kultur – z jednej strony chińskiej, wysokokontekstowej, czyli z pośrednim intuicyjnym stylem komunikacji, nieliniarnym myśleniem oraz systemem norm społecznych mającym podstawy w filozofii konfucjańskiej, w której większość elementów językowych jest silnie nacechowana kulturowo, z drugiej strony polskiej – europejskiej, leżącej na granicy kultur wysokokontekstowych i niskokontekstowych, z dość bezpośrednim, jednoznacznym i konkretnym stylem komunikacji oraz silnym oddziaływaniem chrześcijaństwa na tożsamość narodową. Podanie polskiego odpowiednika przy chińskim wyrazie, jak np. ‘majster’ w miejsce chiń. 師傅 (*shīfu*) czy ‘znajomości’ w miejsce chiń. 关系 (*guānxi*), może nie być satysfakcjonujące dla uczącego się, tłumacza czy innego użytkownika danego słownika, co więcej, może prowadzić do błędnego przyswojenia danego słowa i nieporozumień wynikających z jego użycia. Dlatego należy mieć na uwadze, jak wielką trudnością jest opracowywanie hasel i podjęcie właściwej decyzji w kwestii przyjęcia pewnych strategii przy tworzeniu słownika. Warto również wspomnieć o roli tego typu opracowań w odniesieniu do przekładu – tłumacz przekłada teksty jako całość, nie tłumaczy pojedynczych jednostek, wychodzi poza pojęcia i odpowiedniki znajdujące się w słowniku. W związku z tym, jeśli chodzi o ekwiwalencję, opracowania tego typu są często niezadowolające. Na tym właśnie polega paradoks – z jednej strony słowniki to mocno zorientowane na system języka kompendia leksykalne, z drugiej – rzadko znajdują zastosowanie w realnej komunikacji.

W dalszej części artykułu podejmę próbę zwięzłej analizy i oceny dostępnych na rynku dwujęzycznych słowników opracowanych w parze językowej język polski – język chiński z uwzględnieniem liczby hasel, przykładów użycia wyrazów we frazach lub zdaniach, ewentualnych definicji i informacji gramatycznej, prezentacji graficznej i czytelności oraz ogólnej użyteczności. Spróbuję również wskazać mocne strony każdego z nich oraz omówić kwestie, które wymagałyby udoskonalenia. Materiał zostanie zaprezentowany w układzie problemowym niechronologicznym. W celu analizy i zobrazowania sposobu tworzenia hasel poszczególnych słowników do większości omawianych pozycji dołączyłam przykłady fragmentów opracowań.

W porównaniu do oferty leksykograficznej w zakresie języków europejskich wybór polsko-chińskich i chińsko-polskich pozycji słownikowych jest bardzo ograniczony. Do roku 2018 na rynku ukazało się dwanaście publikacji leksykograficznych stworzonych w tej parze językowej⁸. Najstarszą z nich jest *Zwięzły słownik inżyniersko-budowlany* opublikowany w 1959 r. przez Ministerstwo Inżynierii Budowlanej Chiń-

⁸ Do zestawienia nie wliczyłam słownika śląsko-chińskiego/ chińsko-śląskiego i kaszubsko-chińskiego/ chińsko-kaszubskiego.

skiej Republiki Ludowej, niestety niedostępny w polskich zasobach bibliotecznych ani w sprzedaży, dlatego też nie można poddać go dokładnemu opisowi i analizie. Mimo to warto o nim wspomnieć jako ciekawostce leksykograficznej i pierwszej pozycji opracowanej w tej parze językowej.

Dopiero 31 lat później (w 1990 r.) pojawiło się kolejne opracowanie – *Mały słownik polsko-chiński* autorstwa Tadeusza Jeromina i Din Weia⁹. Słownik ten zawiera ponad 5 tysięcy haseł i, jak czytamy w przedmowie, przeznaczony jest zarówno (i przede wszystkim) dla poznających język polski Chińczyków, jak i dla zainteresowanych językiem chińskim Polaków. Słownik został opracowany w układzie alfabetycznym, a hasła oprócz terminu polskiego, chińskiego ekwiwalentu i transkrypcji *pinyin* zawierają obszernie objaśnienie gramatyczne dotyczące polskich wyrazów – od rodzaju, liczby i przypadków przy rzeczownikach, poprzez formy, kwestie fleksyjne, aż po aspekt przy czasownikach i wyjaśnienia dotyczące sposobu wymawiania trudnych wyrazów:

faun/a (读作 fa-una) (阴) 单三、六 ~ie; 常用单 – 动物群 [dong wù qún]¹⁰

Słownik ten wydaje się użyteczną i podstawową skarbnicą wiedzy o języku polskim dla chińskiego studenta. Niestety, nie zawiera przykładów użycia danych wyrazów w zdaniach ani frazach, a do niektórych słów w języku polskim przypisanych jest kilka chińskich ekwiwalentów, które niekoniecznie pokrywają się z pierwotnym znaczeniem. Przykładowo do wyrazu ‘śliczny’ dopisane są: 极美的 (*jíměi de*), 非常漂亮的 (*fēicháng piàoliang de*), 极好的 (*jí hǎo de*), 质量好的 (*zhìliàng hǎo de*), które nie są pojedynczymi wyrazami, lecz wyrażeniami, a ich znaczenie nie do końca koresponduje z hasłem wyjściowym. Układ haseł jest mało czytelny – transkrypcja w *pinyin* nie występuje zaraz po danym wyrazie ani też pod nim. Co zaskakujące, w przedmowie autorzy zaznaczają, że chińskie znaczenia są zapisane tradycyjnymi znakami chińskimi, jednak w treści odnajdujemy zapis chiński uproszczony. Mimo wszystko należy docenić wkład autorów w przygotowanie słownika ze względu na obszerność i dokładność opisu gramatycznego. *Mały słownik polsko-chiński* niewątpliwie może służyć jako pomoc dydaktyczna chińskiemu studentowi uczącemu się języka polskiego. Natomiast użytkownik polski z pozycji tej wyniesie niewiele.

Podręczny słownik języka chińskiego został opracowany przez chiński zespół redakcyjny w 2010 r. i wydany przez pekińskie wydawnictwo Foreign Language Teaching and Research Press¹¹. Należy podkreślić, że jest to słownik typu 字典 (*zìdiǎn*) (pojedynczych znaków – morfemów leksykalnych), zawierający 800 znaków, których wyboru dokonano na podstawie analiz kwestionariuszy przeprowadzonych wśród

⁹ T. Jeromin, Din Wei, *Mały słownik polsko-chiński*, Łódź 1990, ss. 471.

¹⁰ *Ibidem*, s. 76.

¹¹ Xu Lin, Yao Xishuang, *Podręczny słownik języka chińskiego*, przeł. J. Szpakowska, Pekin 2010, ss. 536.

pochodzących z różnych krajów studentów uczących się języka chińskiego w Chinach, jak również na podstawie kursów i innych słowników. Oprócz znaku zapisanego w formie uproszczonej i tradycyjnej oraz transkrypcji *pinyin* znajdującej się nad znakiem i polskiego odpowiednika (lub w niektórych przypadkach – definicji), zamieszczona jest również informacja o części mowy, przykłady złożeń danego znaku z innymi znakami tworzące nowe wyrazy, jak również przykładowe zdania. Przy niektórych hasłach możemy odnaleźć również informację gramatyczną. Poniżej przykład hasła z tego słownika¹²:

<p>pàng 胖</p>	<p>♥ <i>przym.</i> gruby: pàng zi 胖子 otyła osoba</p> <hr/> <p>tā pàng le xǔ duō 他胖了许多。 Bardzo przytył.</p> <hr/> <p>zhè ge xiǎo hái er zhǎng pàng le. 这个小孩儿长胖了。 Dziecko przytyło.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: right;"> <p>pàng 胖 gruby</p> </div> </div>
-------------------	---

Słownik skonstruowany jest w porządku alfabetycznym, jednak listy znajdujące się przed treścią właściwą umożliwiają wyszukiwanie hasel przy wykorzystaniu zapisu fonetycznego, liczby kresek lub klucza. W tekście głównym znajduje się również około 80 ilustracji oraz 8 stron kolorowych ilustracji z tyłu (są to uporządkowane w kategorii rzeczowniki z życia codziennego). Słownik ten jest wydaniem kieszonkowym, wygodnym w użyciu. Jeśli chodzi o strukturę – układ i budowa hasel są bardzo przejrzyste, a znaki są łatwe w wyszukiwaniu. Jednakże złożenia danych znaków wydają się dobrane przypadkowo – przykładowo przy znaku 可 (*kě*) brakuje wyrazu 可以 (*kěyǐ*), który jest jednym z podstawowych i często używanych czasowników w języku chińskim. Opracowanie polskie pozostawia wiele do życzenia – liczne są literówki, a nawet błędy w tłumaczeniu (np. przy znaku 处 *chù*, niepoprawne tłumaczenie zdania 这是公园的管理处 *zhè shì gōngyuán de guǎnlǐchù*), zdania mieszają się z równoważnikami zdań i wydają się mało prototypowe. Słownik nie umożliwia wyszukiwania wyrazów polskich – działa jednostronnie. Nieuzasadnione

¹² *Ibidem*, s. 242.

wydają się też zamieszczone przy hasłach ilustracje, zwłaszcza że zazwyczaj wyrazy te nie wymagają dodatkowych uściśleń (np. kogut, spać czy księżyc).

Kolejnym opracowaniem poddanym analizie jest *Słownik chińsko-polski* wydawnictwa Edgar z 2012 r.¹³, zawierający 10 tysięcy hasel uzupełnionych o złożenia, idiomy oraz przykłady użycia. Hasła również zostały uporządkowane alfabetycznie, dwukolumnowo, zgodnie z transkrypcją *pinyin*, a na początku słownika znajduje się wykaz kluczy oraz znaków (niestety, bez odnośnika do numeru strony). W słowniku można odszukać pojedynczy znak, który stanowi samodzielne hasło, jak również hasła wieloznakowe rozpoczynające się od danego znaku. Podstawowym zapisem jest chiński uproszczony, jednak w nawiasie podano też formę tradycyjną danego znaku. Poniżej zamieszczone zostało przykładowe hasło:

模 **mó** 1. standard, norma
2. wzór; odwzorowywać
模范 (~範) **mófàn** model, wzór; modelowy, wzorowy; ~ 的丈夫 ~ **de zhàngfu**
wzorowy mąż
模仿 **mófǎng** naśladować; 一味 ~ **yīwèi** ~ ślepo naśladować
模糊 **móhu** niejasny, niewyraźny
模式 **móshì** wzór, wzorzec, model; 经营 ~ **jīngyíng** ~ model biznesowy
模型 **móxíng** 1. model 2. forma (odlewnicza)¹⁴.

Słownik ten jest prosty w użyciu, opracowany przejrzysto, na co wpływa również trafny dobór kroju czcionki. Co istotne, zawiera dużo użytecznych złożań. Forma ich zapisu nie wydaje mi się jednak odpowiednia, ponieważ hasło właściwe zastąpione jest tyldą. Użycie zmysłu wzroku ma kluczowe znaczenie w akwizycji chińskich znaków, całościowy zapis danego złożenia przyspieszyłby jego przyswojenie. Oczywiście rozumiem, że zabieg ten miał na celu zaoszczędzenie miejsca, jednak nie powinno się to odbywać kosztem okazji do szybszego zapamiętania danego znaku.

Słownik polsko-chiński, chińsko-polski wydawnictwa Level Trading z 2012 r. powstał na podstawie *Słownika niemiecko-chińskiego, chińsko-niemieckiego* z tej samej serii¹⁵. Jest podzielony na dwie części – polsko-chińską i chińsko-polską, zawiera około 14 tysięcy hasel uporządkowanych alfabetycznie zgodnie z alfabetem polskim w części pierwszej i transkrypcją *pinyin* w części drugiej. Terminy ułożone są w trzech kolumnach w następującej kolejności: polskie hasło, chińskie hasło w formie uproszczonej, zapis *pinyin* (w przypadku części pierwszej); chińskie hasło w formie uproszczonej, zapis *pinyin*, polskie hasło (w przypadku części drugiej). Nie są one opatrzone

¹³ K. Kocyba-Grych, Z. Kolecka, *Słownik chińsko-polski*, Warszawa 2012, ss. 384.

¹⁴ *Ibidem*, s. 214.

¹⁵ M. Dudzik, *Słownik polsko-chiński, chińsko-polski*, Czernica 2012, ss. 512.

informacją gramatyczną, w słowniku nie występują również przykłady zdań ani użycia, co może stanowić problem dla użytkownika – słownictwo jest bowiem odcięte od kontekstu, jak w poniższym przykładzie.

aparat 机器 jīqì
 aparat fotograficzny 照相机 zhàoxiàngjī¹⁶

Niestety, już na pierwszy rzut oka w hasłach można odnaleźć liczne błędy (przykładowo 高中毕业 – *gāozhōng bìyè* przy hasle *matura* czy 咖啡色 – *kāfēisè* przy *brązowym*), co czyni słownik mało wiarygodnym.

Na polskim rynku wydawniczym dostępne są również dwa słowniki tematyczne¹⁷. Oba w moim przekonaniu zdecydowanie zasługują na uwagę ze względu na grupę docelową, do której są skierowane: nie jest to jedynie użytkownik na poziomie podstawowym, jak w przypadku słowników opisanych powyżej. Słowniki te powstały z myślą o osobach poszukujących specjalistycznej wiedzy z różnych dziedzin.

Polsko-chiński słownik tematyczny autorstwa Chai Hongyun, He Qingzhen i Iwony Jackowskiej został wydany przez Pol-Chin Consulting w 2010 r. Znajduje się w nim około 18 tysięcy haseł (zarówno słów, jak i wyrażen) podzielonych na 27 kategorii głównych i 144 podkategorie. Słownictwo jest uporządkowane tematycznie, zawiera leksykę ogólną, potoczną, jak również specjalistyczną – większość haseł to rzeczowniki. Autorzy zaznaczają, że słownik ten jest przeznaczony przede wszystkim do nauki języka chińskiego i polskiego skoncentrowanej na konkretnej dziedzinie oraz do wykorzystania przy tłumaczeniach polsko-chińskich. Hasła są uszeregowane w następującej kolejności: hasło w języku polskim, hasło w języku chińskim (znaki uproszczone), transkrypcja *pinyin*. Ułożone są na zasadzie logicznej kategoryzacji (z pominięciem układu alfabetycznego), np. przy słownictwie dotyczącym ludzkiego ciała słowa omawiane są od części górnych do części dolnych. Przykładowy segment tematyczny zawarty w omawianym słowniku wygląda następująco¹⁸:

sznurówka	鞋带	xié dài
dziurka	鞋眼儿	xié yǎnr
język	鞋舌面	xié shé miàn
cholewa	鞋面	xié miàn
podeszwa	鞋底	xié dǐ
obcas	鞋跟	xié gēn

¹⁶ *Ibidem*, s. 17.

¹⁷ Chai Hongyun, He Qingzhen, Iwona Jackowska, *Polsko-chiński słownik tematyczny*, Warszawa 2010, ss. 774; Yin Xiangfeng *et al.*, *Chińsko-polski słownik tematyczny*, Pekin 2013, ss. 700.

¹⁸ Chai Hongyun, He Qingzhen, Iwona Jackowska, *Polsko-chiński słownik...*, s. 273.

łyżka do butów	鞋拔	xié bá
pastą do butów	鞋油	xié yóu
szczotka do butów	鞋刷	xié shuā
szewc	鞋匠	xié jiàng ²

Jeśli chodzi o kwestie warte dopracowania, to samo opracowanie redakcyjne wymagałoby rzetelnijszej korekty, gdyż pojawiają się literówki, oraz rozwiązania pewnych problemów związanych z kategoryzacją (np. *chipsy* usytuowano w sekcji *czekolada*). Nie ma również konsekwencji w hasłach polskich – zdania są zapisywane raz w cudzysłowie, raz bez, a w wyrażeniach czasowniki nie mają ujednoliconej formy (bezokolicznik/forma odmieniona). Znaczącym mankamentem jest brak indeksu, który ułatwiłby wyszukanie konkretnych słów.

Z kolei *Chińsko-polski słownik tematyczny* wydany w 2013 r. przez The Commercial Press z siedzibą w Pekinie zawiera 25 tysięcy haseł z pięciu dziedzin: życie codzienne, życie społeczne, sprawy publiczne, działalność gospodarza, nauki społeczne i przyrodnicze. Jest to zatem najobszerniejszy dostępny słownik w tej parze językowej. Został podzielony na 44 podrozdziały, a ułożone tematycznie hasła uporządkowano od ogólnych do specjalistycznych i usytuowano w dwóch kolumnach. Występują one w następującej kolejności: hasło chińskie (w zapisie uproszczonym, znajdujące się w nawiasie kwadratowym), transkrypcja *pinyin* oraz polskie tłumaczenie, co widać na poniższym przykładzie ilustrującym pojedynczy segment tematyczny.

◆ 眼镜

【眼镜】yǎnjìng okulary

【平光镜】píngguāngjìng okulary zerówki

【隐形眼镜片】yǐnxíng yǎnjìng piàn soczewka kontaktowa

【隐形眼镜水】yǐnxíng yǎnjìngshuǐ płyn do soczewek kontaktowych

【墨镜】mòjìng okulary przeciwsłoneczne

【变色眼镜】biànsè yǎnjìng okulary zmieniające kolor

【夹鼻镜】jiābíjìng binokle

【风镜】fēngjìng okulary ochronne

【立体镜】lìtǐjìng stereoskop

【3D眼镜】3D yǎnjìng okulary 3D¹⁹

Wyszukiwanie haseł jest ułatwione dzięki zamieszczonemu na końcu słownika indeksowi alfabetycznemu (w znakach), odsyłającemu do strony, na której dane hasło występuje. Z informacji zawartych w przedmowie wynika, że słownik ten powstał w ramach projektu realizowanego w 18 parach językowych, a tego typu

¹⁹ Yin Xiangfeng *et al.*, *Chińsko-polski słownik...*, s. 57.

opracowania mają ogromne znaczenie dla rozwoju stosunków kulturowych i gospodarczych, są również narzędziami chińskiego *soft power*. Okoliczności przygotowania słownika jako jednej z wersji językowych na równi z kilkunastoma innymi parami językowymi wpłynęły na zawartość hasel, co przełożyło się na brak m.in. typowego słownictwa związanego z Polską, czym wyróżnia się wspomniany wyżej *Polsko-chiński słownik tematyczny*. Mimo to w mojej ocenie wydany przez The Commercial Press *Chińsko-polski słownik tematyczny* zasługuje na najwyższe uznanie. Można znaleźć w nim specjalistyczne słownictwo niedostępne w innych źródłach, a zapis jest czytelny i przejrzysty. Nie należy oczekiwać, aby w słowniku tematycznym znajdowały się przykładowe zastosowania danych wyrazów – zarówno ta pozycja, jak i poprzednia ich nie zawiera.

W ostatnim czasie pojawiły się dwa słowniki wydawnictwa Bohan, których autorami są Marlena Achinger i Antoni Radziwiłł. Pierwszym z nich jest *Polsko-chiński, chińsko-polski słownik biznesowy* z 2015 r.²⁰, którego celem było zapelnienie luki związanej z chińską leksykografią biznesową na rynku polskim. W słowniku znajduje się 8 tysięcy ułożonych alfabetycznie hasel specjalistycznych związanych z biznesem, handlem, zarządzaniem, finansami oraz logistyką. Słownik jest podzielony na dwie części – polsko-chińską oraz chińsko-polską, a każde z hasel składa się z tłumaczenia, transkrypcji *pinyin*, zapisu znakami w formie uproszczonej (w części drugiej również w tradycyjnej) oraz informacji o części mowy, jak w poniższym przykładzie.

零售商 [零售商] /lǐngshòu shang/ (rzecz./名) detalista 这家公司是中国最大的手机零售商。 Ta firma jest największym w Chinach detalistą telefonów komórkowych²¹.

Dużym atutem tego słownika jest dobór terminologii ściśle związanej z polskim rynkiem oraz przykładowe zdania do (niestety tylko) niektórych hasel. Przeszkodą w odbiorze treści może być zastosowana w znakach chińskich kursywa, która utrudnia ich odczytywanie²². Jednak mimo drobnych zastrzeżeń słownik jest skonstruowany w przejrzysty sposób i może być przydatnym narzędziem do pracy i nauki dla osób zainteresowanych tą konkretną tematyką.

Drugą z pozycji opracowanych przez wydawnictwo Bohan jest *Słownik HSK*²³, który zawiera 5 tysięcy słów i zwrotów wymaganych przy przystępowaniu do państwowego egzaminu znajomości języka chińskiego HSK (*Hanyu Shuiping Kaoshi* 汉语水平考试). To jedyna tego typu pozycja na rynku polskim, skierowana przede wszystkim do osób przygotowujących się do tegoż egzaminu. Autorzy zaznaczają, że ich misją w przygotowaniu tego słownika było zwiększenie liczby osób zainte-

²⁰ M. Achinger, A. Radziwiłł, *Polsko-chiński, chińsko-polski słownik biznesowy*, Kęty 2015, ss. 450.

²¹ *Ibidem*, s. 325.

²² Zgodnie z przyjętą konwencją w tekście drukowanym znaków chińskich nie zapisuje się kursywą.

²³ M. Achinger, A. Radziwiłł, *Słownik HSK. Hanyu Shuiping Kaoshi*, Kęty 2017, ss. 531.

resowanych współpracą z Państwem Środka. Słownik został podzielony na sześć części odpowiadających poziomom HSK, dzięki czemu użytkownik może w szybki i łatwy sposób znaleźć interesujące go słownictwo. Struktura hasel słownikowych wygląda podobnie jak w wyżej omawianej pozycji tego wydawnictwa – słowo chińskie (w formie uproszczonej), transkrypcja *pinyin* oraz znaczenia danego słowa w języku polskim z adnotacją dotyczącą części mowy. Do każdego hasła dopisane są dwa przykłady użycia w języku chińskim wraz z polskim tłumaczeniem, dzięki czemu użytkownik poznaje kontekst, do którego dane słowo jest najczęściej wykorzystywane. Budowę hasła słownikowego ilustruje poniższy przykład.

偏见 /piānjiàn/ (rzecz./名) uprzedzenie: 我对外籍员工没有偏见。Nie mam żadnych uprzedzeń wobec zagranicznych pracowników. | 我对种族偏见深恶痛绝! Nie cierpię uprzedzeń rasowych!²⁴

Słownik ten stanowi kompendium leksykalnej wiedzy potrzebnej do egzaminu HSK, przykładowe zdania są prototypowe, a czytelna, logiczna i alfabetyczna budowa słownika sprawia, że wyszukiwanie hasel jest szybkie i łatwe. W opracowaniu polskim znajdują się jednak drobne błędy stylistyczne i interpunkcyjne oraz literówki. Niektóre z hasel wymagałyby doprecyzowanego tłumaczenia, czyli dodatkowych informacji natury pozajęzykowej, które nie wprowadzałyby w błąd (np. przy hasle 预习 – *yùxí* podany jest polski odpowiednik ‘przygotowywać się’, co powinno być opatrzone komentarzem autora – znaczenie słowa 预习 – *yùxí* wiąże się tylko i wyłącznie z czynnością *przygotowywania* w odniesieniu do lekcji, która nie została jeszcze przeprowadzona). Pozycja ta jest bardzo wartościowa z punktu widzenia osób uczących się i jeśli autorzy uwzględnią drobne uwagi przy kolejnym wydaniu, może on stać się słownikiem rekomendowanym przez dydaktyków.

Omawiając pozycje wydane przez wydawnictwo Bohan, nie sposób nie wspomnieć o ciekawych pozycjach leksykograficznych – zawierającym około 600 hasel *Słowniku śląsko-chińskim* autorstwa Marka Jachymskiego z 2011 r. oraz nieco obszerniejszym (2600 hasel) *Kaszëbskò-chińszczi chińskò-kaszëbszczi słowòrz* (czyli *Słowniku kaszubsko-chińskim, chińsko-kaszubskim*) opracowanym przez Krzysztofa Achingera w 2018 r. Według autorów nie są to jednak narzędzia do faktycznej pracy, a raczej do wzajemnej promocji regionów i języków. Muszę przyznać, że inicjatywa ta jest imponująca, a twórcom należą się wyrazy uznania – przede wszystkim za trud włożony w tak niekonwencjonalny projekt.

Oprócz opisanych wyżej słowników na rynku polskim znajdują się również trzy pozycje obrazkowe, z czego jedna jest skierowana bezpośrednio do dzieci. *1000 chińskich słów(ek) – ilustrowany słownik chińsko-polski, polsko-chiński* to publikacja wydana w 2012 r. przez Albatros Media i Level Trading w przyjemnej dla oka szacie

²⁴ *Ibidem*, s. 415.

graficznej²⁵. Słownik jest podzielony na bloki tematyczne, a każdy z nich wzbogacono rysunkami wraz z chińskimi słowami, transkrypcją *pinyin* oraz polskim tłumaczeniem. Oprócz tego po głównych działach tematycznych zamieszczono przydatne zwroty (w formie często występującej w publikacjach typu „rozmówki”). Na końcu słownika możemy odnaleźć alfabetyczny indeks zarówno w konfiguracji polsko-chińskiej, jak i chińsko-polskiej. Nie zawiera on jednak elementów związanych typowo z kulturą chińską, które powinno się przyswajać w procesie nauki języka, słowniki o tej samej budowie i w tej samej formie zostały stworzone w dwunastu językach.

Wspomniane wcześniej wydawnictwo The Commercial Press w 2009 r. opublikowało polską wersję *Obrazkowego słowniczka języka chińskiego*²⁶, a rok później – *Obrazkowego słownika języka chińskiego*²⁷. Pierwszy z nich skierowany jest do młodszych odbiorców – zawiera około 1400 haseł podzielonych na 70 rozdziałów tematycznych – struktura podobna jest do struktury wcześniejszej pozycji: ilustracja, hasło chińskie, transkrypcja *pinyin* oraz polskie tłumaczenie. Innowacyjnym rozwiązaniem jest dołączenie do tej pozycji elektronicznego długopisu odczytującego hasła w języku polskim i chińskim – rozwiązanie to pozwala na naukę poprawnej wymowy bez pomocy nauczyciela. Na każdej stronie znajdują się ćwiczenia sprawdzające opanowane słowa, a polecenia do nich są wydawane przez długopis. To wszystko sprawia, że omawiany słownik przypomina bardziej podręcznik niż typową pozycję leksykograficzną.

Za najlepsze i najobszerniejsze opracowanie ilustrowane uznają *Obrazkowy słownik języka chińskiego*²⁸, zawierający 4200 słów podzielonych na 15 podrozdziałów, w ramach których łącznie wyodrębniono 142 tematy, dotyczące różnego rodzaju aspektów życia codziennego. Słownik został zredagowany zgodnie z Powszechnym Międzynarodowym Programem Dydaktyki Języka Chińskiego opracowanym przez Chińskie Państwowe Biuro Międzynarodowej Promocji Języka Chińskiego (Hanban) w bardzo estetyczny i dokładny sposób. Układ haseł jest podobny do wcześniej omawianych pozycji – przy obrazkach znajdują się numery, które odnoszą do danego znaczenia występującego w formie znaków i transkrypcji *pinyin*. Pod chińskimi wyrazami znajduje się polski odpowiednik. Tłumaczenia są adekwatne, rzetelne i spójne, a słownictwo bogate i przedstawione w ciekawy sposób. Autorzy zaznaczają, że przy konstruowaniu słownika uwzględnili pluralizm kulturowy, dlatego leksyka w nim zawarta nawiązuje zarówno do azjatyckiej, jak i zachodniej kultury. Na końcu słownika znajdują się dwa uszeregowane alfabetycznie indeksy wyrazów – pierwszy w języku chińskim, drugi w języku polskim. Pomimo że hasła w tekście głównym są zapisane w znakach uproszczonych, w indeksie możemy odnaleźć ich

²⁵ 1000 chińskich słów(ek) – ilustrowany słownik chińsko-polski, polsko-chiński, oprac. zbiorowe, Czeronica 2012, ss. 152.

²⁶ Wu Yuemei, *Obrazkowy słowniczek języka chińskiego*, Pekin 2009, ss. 175.

²⁷ Wu Yuemei, *Obrazkowy słownik języka chińskiego*, Pekin 2010, ss. 349.

²⁸ *Ibidem*.

formy tradycyjne. Pozycja ta, traktowana jako rodzaj słownika obrazkowego, całkowicie spełnia swoją funkcję. niesprawiedliwe wobec twórców byłoby więc doszukiwanie się jej wad.

Mimo prężnie rozwijającej się leksykografii polsko-chińskiej na rynku wciąż brakuje pozycji, która zadowolilaby tłumaczy lub inne osoby w lepszym stopniu władające językiem chińskim. Czerpiąc wiedzę z doświadczenia i relacji sinologów, można wywnioskować, że podstawą dla pracy z językiem i zaawansowanej już nauki pozostają słowniki anglojęzyczne, szczególnie te dostępne w formie aplikacji na telefon. Wybór ten jest spowodowany ograniczoną i podstawową leksyką ujmowaną w pozycjach polsko-chińskich i chińsko-polskich – najobszerniejsze opracowanie zawiera tylko 25 tysięcy haseł (dla porównania losowo przywołany w tym miejscu *Podręczny słownik polsko-angielski* wydany w 2003 r. przez wydawnictwo Wiedza Powszechna zawiera ich 120 tysięcy).

Ponadto użytkownicy podważają wiarygodność ekwiwalentów zawartych w niektórych pozycjach polskojęzycznych oraz skarżą się na brak odpowiednich przykładów użycia. Co więcej, z punktu widzenia użytkownika rozpoczynającego naukę lub będącego na poziomie podstawowym wiele słowników oferowanych na polskim rynku wydawniczym nie daje pełnego obrazu języka i kultury chińskiej, ponieważ wiedza, którą z nich czerpią, jest powierzchowna. Z powodu niedbalej lub niedokładnej korekty materiału w niektórych pozycjach pojawiły się nawet niepoprawne ekwiwalenty, co naraża uczących się na ryzyko fosylizacji i utrwalenia błędów językowych. Istotę tego problemu można podsumować słowami samego Konfucjusza: „Jeżeli nazwy nie są poprawne, słowa nie odpowiadają prawdzie”²⁹. Jednakowoż nie ulega wątpliwości, że na rynku zaczynają się pojawiać opracowania, które spełniają potrzeby niektórych grup docelowych, np. *Słownik HSK* jako kompendium wiedzy potrzebnej do zdania oficjalnego egzaminu z języka chińskiego, *Chińsko-polski słownik tematyczny* z nieco bardziej rozbudowaną leksyką specjalistyczną czy też *Obrazkowy słownik języka chińskiego* jako opracowane w niezwykle rzetelny sposób narzędzie do nauki języka z użyciem estetycznych ilustracji.

Przechodząc do wniosków płynących z powyższego omówienia, warto zastanowić się, co można by udoskonalić w dalszych pracach nad chińsko-polskimi opracowaniami leksykograficznymi. Polski użytkownik potrzebuje przede wszystkim słownika wiarygodnego (!), o przejrzystej budowie, przekazującego wiedzę o języku w całościowy i niepowierzchny sposób. Z powodu olbrzymiej różnicy między polskimi i chińskimi systemami językowymi i kulturowymi istnieje również potrzeba zamieszczania w pozycjach słownikowych zdań prototypowych, które przybliżyłyby użytkowników do poznania dogłębnego znaczenia danego wyrazu.

²⁹ E. Skalińska, *Chiński Norwid a myśl i poetyka normidologii polskiej. Recenzja książki Krzysztofa Andrzeja Jeżewskiego 'Cyprian Norwid a myśl i poetyka Kraju Środka'*, „Colloquia Litteraria” 2014, nr 2, s. 72.

Ponadto warto byłoby przy hasłach nieoczywistych dodawać krótką notkę definiującą – wyjaśnienie nieścisłości związanych ze znaczeniem lub użyciem danych słów jest kluczowe dla poprawnej akwizycji języka. Zgadzam się zatem z opinią Bożeny Ostromęckiej-Fraćzak, która twierdzi, że dobry słownik dwujęzyczny nie może opierać się tylko na ekwiwalentach, a zadaniem leksykografa jest „opis znaczenia jako bytu i jako umiejętności jego użycia”³⁰. Do tego właśnie winni dążyć leksykografowie zajmujący się słownikami opracowywanymi w relacji chińsko-polskiej, które powinny pełnić zarówno funkcję przewodników w zakresie poprawności językowej i obopólnych znaczeń, jak i pośredników, „mostów” międzykulturowych.

Należy pamiętać również o tym, że słownik ma być łatwy i wygodny w użyciu, umożliwiać szybkie wyszukiwanie ekwiwalentu pożądanego wyrazu czy znaku. Warto popracować nad rozwojem, aktualizacją i podniesieniem efektywności aplikacji mobilnych oraz pozycji online, które współcześnie coraz częściej zastępują słowniki w tradycyjnej formie papierowej. W moim przekonaniu każdy sinolog, polonista lub inny ekspert zajmujący się leksykografią polsko-chińską powinien stawiać sobie za cel oddanie jak najbardziej zbliżonego do rzeczywistości językowego i kulturowego obrazu świata Polaków i Chińczyków, który przejawiałby się we wszystkich znakach, słowach, znaczeniach, ekwiwalentach znajdujących się w opracowywanej pozycji.

SUMMARY

ON CHINESE-POLISH LEXICOGRAPHY

Lexicography is a branch of science that involves both the practice and the theory of building up dictionaries. Bilingual dictionaries play a significant role in intercultural communication, foreign language acquisition and learning. Since the economic, cultural and strategic relations between Poland and China are strengthening, and Chinese Studies are becoming increasingly popular among Polish people, the issue of Chinese-Polish lexicography is becoming a matter of great importance. This paper aims at setting out problems connected with creating dictionaries in the aforementioned language pair. The author describes, analyses and evaluates both Chinese-Polish and Polish-Chinese dictionaries, which are available on the publishing market. The article attempts to answer the question whether the existing dictionaries meet the expectations of the users and what kind of information should be contained in a good dictionary. The research shows that there is still need for further development of Chinese-Polish lexicography, particularly with regard to those dedicated for the advanced Chinese language learners and translators. It also reveals the problem of semantic equivalence and its appropriateness in the dictionaries.

³⁰ B. Ostromęcka-Fraćzak, *Słownik dwujęzyczny i jego rola w nauczaniu języka polskiego*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców” 1998, t. 10, s. 390–391.